

DOI 10.51558/2490-3647.2021.6.2.383

UDK 316.774:004.738.5

Primljeno: 02. 04. 2021.

Izvorni naučni rad

Original scientific paper

Mirza Mehmedović

UPOTREBA POJMA „GRAĐANIN“ U ONLINE MEDIJSKIM IZVJEŠTAJIMA O MOSTARSKIM LOKALNIM IZBORIMA

Specifičan regulatorni okvir unutar kojeg su održani lokalni izbori u Mostaru 2020. godine, a posebno činjenica da su održani nakon 12 godina, u fokus komunikoloških istraživanja vraćaju medijsko tretiranje odnosa građanina i političkih stranaka u lokalnim zajednicama koje su pod hipotekom ratnih, etničkih i teritorijalnih podjela. Imajući u vidu uticaj online medija, kako samostalnih tako i oslonjenih na tradicionalne medijske produkcije, ovaj rad se primarno bavi izvještavanjem o rezultatima lokalnih izbora u Mostaru, odnosno propitivanjem fokusa izvještaja u kontekstu odnosa građanina, kao univerzalne političke kategorije, i političkih kandidata koji se takmiče za dobijanje mandata upravljanja javnim poslovima na lokalnom nivou. Također, u dodatnim elementima istraživanja, rad se bavi analizom identifikacije učesnika političkih procesa, s jedne strane građanina, koji se u javnom diskursu Bosne i Hercegovine vrlo često tretira kao pripadnik etničke grupe, te s druge strane, političke partije koja se uglavnom u medijskim izvještajima tretira kao zastupnik nacionalnih interesa, a ne izvršilac javnih poslova srazmjerno ostvarenim izbornim rezultatima.

Ključne riječi: online; mediji; građanin; javnost; izbori; politika; interesi

1. UVOD:

Politički kontekst u kojem su održani lokalni izbori u Mostaru 20. decembra 2020. godine u fokus medijskog interesovanja u Bosni i Hercegovini ponovo je pozicionirao političke podjele povezane sa etno-nacionalnom orijentacijom političkih partija koje

nose nacionalne hipoteke ratnih sukoba iz devedesetih godina prošlog vijeka. Mostar, grad koji se u javnom diskursu tretira kao „grad slučaj“ i najočitiji primjer radikalnih nacionalnih podjela na lokalnom nivou, u kontekstu ovog istraživanja je poslužio kao prostor za analizu medijskog diskursa o odnosu određenih etničkih zajednica prema pitanju revitalizacije građanskog identiteta glasača i političkih kandidata na lokalnim izborima.

Pitanja koja se nameću u analizi medijskog izvještavanja o lokalnim izborima u Mostaru 2020. godine primarno aktueliziraju odnos između glasačkog tijela i političkih partija/kandidata u političkim procesima koji se tiču približavanja bosanskohercegovačkih lokalnih zajednica standardima savremenih demokratskih društava. U samom prikazu problema Mostara, kao već prepoznatljivog političkog „grada slučaja“, odnosno paradigme etničkih podjela, neophodno je osvrnuti i na sam proces tranzicije¹. U Mostaru taj proces poprima formu produženih i višestruko zakomplikovanih blokada u revitalizaciji demokratskog/građanskog društva. U vrhu najvidljivijih elemenata neuspješnog tranzicijskog procesa u Bosni i Hercegovini, u Mostaru izrazito, je nespremnost društva da usvoji navike samostalnog i javnog kreiranja političkih odnosa između građana i političkih partija. Domaći i strani politolozi su ovaj fenomen već analizirali i opći je zaključak da će tranzicija u našim okolnostima potrajati: „Danas građani Bosne i Hercegovine žive u demokratiji u nastajanju. Nakon decenija tokom kojih je zemljom upravljao doživotni predsjednik u jednopartijskom sistemu, i nakon četiri godine građanskog rata, Bosancima će trebati vremena da se naviknu na demokratsku vladu“ (Schuman 2003: 61).²

Ako se osvrnemo na Schumanovo gledište iz 2003. godine, a imajući u vidu da lokalni izbori u Mostaru nisu održani od 2008. godine, te da tokom ovog perioda od 12 godina nije ostvaren skoro nikakav zaokret političkih odnosa na državnom, entitetskom ili lokalnom nivou, možemo sa sigurnošću reći da je ispunjeno predviđanje o Bosni i Hercegovini kao državi čiji su politički procesi demokratizacije najdrastičnije usporeni prelaskom iz jednog u drugi politički sistem. U istom kontekstu potrebno je

¹ „**Tranzicija (prijelaz)** je pojam kojim se označavaju tzv. tranzicijske zemlje, zemlje koje su u prijelazu iz komandnog gospodarstva u tržišno gospodarstvo, tj. iz socijalizma u kapitalizam. Tranzicija iz centralnoplanskoga socijalističkoga gospodarstva na tržišno te transformiranje totalitarističke nedemokracije u demokraciju, stavljanje socijalističkih poduzeća na ravnopravni teren sa novim tržišnim konkurentima, te na kraju, pokušaj da se uz pomoć znanja i modernizacije premosti vijekovni civilizacijski jaz između razvijenih i nerazvijenih zemalja u relativno kratkom vremenskom roku od jednog do nekoliko desetljeća. Proces se smatra završenim tek onda kada ne uživaju specifične beneficije u oblicima javnih subvencija ili finansijskih olakšica i kada se produktivnost ne može pripisivati povijesti poduzeća. (<http://hr.wikipedia.org/wiki/Tranzicija>)

² *Today the citizens of Bosnia and Herzegovina live in an emerging democracy. After decades of being governed by a president-for-life in a one-party system, and after four years of civil war, Bosnians will need time to get used to a free government.*

analizirati i ulogu samih građana, kao osnovnog činioca u procesu političkog odlučivanja, odnosno upravljanja javnim poslovima. Većina politoloških studija zastupa gledište da osnovu demokratizacije i integracije predstavlja pomjeranje pozicije građanina iz uloge glasača/birača političkih predstavnika ka ulozi aktivnih učesnika u političkim procesima:

„Aktivno sudjelovanje građanstva u društvenim i političkim procesima ne podrazumijeva samo njihovo povremeno prakticiranje aktivnog biračkog prava. Demokracija ne jamči samo temeljno pravo sudjelovanja na izborima, već i demokratsku nadgradnju u smislu moderniziranja procesa političkog odlučivanja. Odlučivanje se ne odnosi samo na izbor političkih predstavnika u nacionalne parlamente i Europski parlament, već utječe i na faze koje se odnose na formuliranje stavova koji prethode donošenju odluka. Građanstvo unutar EU znači funkcioniranje institucija Europske unije na način koji potiče povjerenje građana. Institucije to postižu ne samo kvalitetnim odlukama koje izravno utječu na kvalitetu života građana već i otvorenošću prema civilnom društvu – od lokalne samouprave do državne razine.“ (Nakić, Dukić 2014: 13)

Budući da Bosna i Hercegovina teži postati punopravnom članicom Evropske unije, važno je i kontekstu teme kojom se ovdje bavimo, istaći način funkcioniranja ove zajednice država i naroda (v. Habermas 2008: 137-149), koji podrazumijeva „otvaranje "nacionalnih jedinica" prema realizaciji "zajedničke volje" kako bi se nacionalno "spustilo" na građansko, pa bi u konzekvenciji Europa bila Europa građana, a ne nacija u strogom smislu“ (Milanja 2014: 110). Na tragu rečenog, a s fokusom na tranzicijske procese koji uključuju i pomjeranje uloge građanina od glasača do aktivnog učesnika i demokratizacije odnosa u trouglu između izabranih političkih predstavnika, građana i medija, bitan fokus komunikoloških istraživanja treba biti sam pojam "građanin" u medijskom izvještavanju o izbornom procesu kao i odnos medija prema razvoju svijesti o ulozi pojedinca u ukupnim društvenim aktivnostima i njegovom svakodnevnom djelovanju.

„Sredstva masovne komunikacije predstavljaju jako bitan čimbenik djelovanja suvremenog čovjeka kao i razvoja njegove osobnosti. Glavni je cilj medija zadovoljavanje potrebe čovjeka da bude obaviješten o važnim društvenim procesima i svim relevantnim događanjima, a preko medija se prenose informativni, edukativni i zabavni sadržaji koji imaju utjecaj na svaku osobu. Pozitivan utjecaj medija ogleda se i u stjecanju znanja i umijeća, usvajanju znanstvenog i kulturnog naslijeđa, bogatstvu moralne i socijalne dimenzije te razvoju stvaralačke sposobnosti. Međutim, mediji vrše i negativan utjecaj na pojedince, a također često sugeriraju njihovo društveno ponašanje.“ (Jurčić 2017: 133)

Ako se osvrnemo na medijske uticaje³ kojima se bavi Jurčić, posebno je bitno naznačiti pozitivne uticaja u domenu kreiranja savremene političke kulture u kojoj pojedinac usvaja spoznaju o političkim tokovima u koje se aktivno uključuje. Ako građansko učešće u političkim procesima gledamo kao socijalnu dimenziju, neizostavno je medije posmatrati kao jedan od ključnih faktora uspostavljanja balansa između vršilaca javnih funkcija i građanskih zahtjeva koji su izraženi u javnom prostoru te izgradnje kulturnih, moralnih i društvenih normativa koji pojedinca čine subjektom političkih tokova.

Raspravljati o javnom prostoru u kojem se uspostavlja odnos između građana i izabranih predstavnika znači propitati sam pojam javnosti, odnosno uticaja medija na kreiranje prihvatljive javnosti kao prostora razmjene ideja i definisanja pozicija u kojima se građanin može postati aktivni sudionik političkih procesa.

„Javnost nije sačinjena tek od privatnih rasprava građana u interakciji, nego od javnosti njihovih rasprava, odnosno od općeg uvjeta da se govori ili djeluje pod uvjetima javne vidljivosti. Javnost može postojati jedino ako su sve društvene transakcije i njihove vezane posljedice učinjene javno vidljivima. Svako ograničenje javnoga ograničava i izvrće javno rasuđivanje te, stoga, oblikovanje javnog mnijenja.“ (Splichal 2014: 10)

Javnost je, dakle, preduslov za aktivno kolektivno rasuđivanje nastalo na slobodnom sučeljavanju svih individualnih stavova iz kojih se izvodi javno mnijenje, odnosno usaglašeni stav o javnim poslovima. S tim u vezi važno je podsjetiti na nazamjenjivu ulogu masovnih medija kao medijatora između različitih segmenata društva, a posebno između institucija vlasti i građana:

„Masovni mediji su istovremeno komunikacijski oblici/proizvodi, institucije, organizacije i kulturne formacije. Institucije masovnih medija proizvode i distribuiraju simbolička dobra koja su fiksirana za medij i mogu se reproducirati neograničen broj puta; proizvodi i sadržaji masovnih medija namijenjeni su prodaji (komodifikaciji) i dostupni su svim pripadnicima društva“ (Peruško 2011: 15).

Društvena uloga masovno produciranih komunikacijskih sadržaja slojevita je i složena, te se ne može posmatrati isključivo u kontekstu prenosa poruke, odnosno simboličkog povezivanja različitih elemenata društva, već je potrebno analizirati i u

³ Istraživanje sadržaja i uređivačkih politika on line medija u tom kontekstu dobija prvorazredan značaj pa samim time i njihova upotreba određene terminologije pozicionirane u memorijskim zalihama publike, upravo na način kako o tome reflektira Ivan Rogić: „... komunikacijske prakse se "tehnificiraju" otvarajući se prema komunikacijskim odnosima gdje tehnički treći (uveden u saobraćaj i na adresi pošiljatelja i na adresi primatelja) nameće specifičnu gramatiku komuniciranja, pa, stoga, i načina uporabe sastavnica iz memorijske zalihe“ (2014: 141).

kontekstu ukupnog kulturnog pejzaža zajednice. Ovako definisani masovni mediji predstavljaju ključni faktor u konfiguriranju političkih pozicija građanina i političkih izabranika, odnosno u redefinisaju savremene uloge građanina kao aktivnog učesnika političkih procesa. U prilog određenja medija kao subjekta društvenog i kulturnog razvoja, možemo se pozvati na Jelenku Voćkić-Avdagić, koja ulogu medija u savremenim demokratskim procesima, vidi kao novi poredak elemenata unutar sistema:

„Novi demokratizirani odnosi podrazumijevaju razvoj informativne djelatnosti kao sistema, poretka i odnosa kojima se upravlja sa angažmanom najšire društvene osnove, kao i učešće ove djelatnosti u jačanju društvene moći i upravljačkog potencijala temeljnih subjekata svakog sistema i društva. Decentralizacija javne informacijsko/komunikacijske djelatnosti obuhvata više dimenzija: utvrđivanje i primjenu prava i sloboda informiranja, stvaranje dostupnih i otvorenih informacijsko/komunikacijskih kanala i institucija, kreiranje politike u sferi informiranja i komuniciranja, učešće u planiranju i nadziranju te sfere, slobodan protok i razmjenu informacija, kao i neuslovljeno korištenje novih informacijsko/komunikacijskih tehnologija.“ (Voćkić-Avdagić 1997: 17)

U kontekstu društvene uloge medija u savremenim nacionalnim i međunarodnim političkim integracijama, nezaobilazno je i pitanje primjene savremenih tehnologija kao nove paradigme u distribuciji informacija, koja u bitnome mijenja pozicije subjekata političke stvarnosti. Online mediji, kao novi prostor distribucije informacija i znanja, ne samo da mijenjaju način produkcije masovnih informacija, već mijenjaju i ulogu konzumenata znanja, njihove međusobne odnose, ali i odnose konzumenata medijskih sadržaja spram centara društvene i političke moći. Ekspanzijom online mediji povećava se i njihov ideološki uticaj koji je uvijek u neposrednoj vezi sa jezikom:

„Za analizu ideološkog diskursa je važan odnos između lingvističkih i nelingvističkih utjecaja, osobito način kako se jezik u specifičnom društvenom kontekstu upotrebljava kao sredstvo moći i nadzora. Jezik nije samo sredstvo komunikacije ili znanja nego i instrument moći.“ (Vreg 2007: 175)

Imajući u vidu upravo lingvističke i nelingvističke uticaje posredovane putem online platformi, a u kontekstu već ranije navedene potrebe redefinisanja uloge građanina u aktuelnim političkim procesima u Bosni i Hercegovini, ovaj rad će se baviti analizom upotrebe pojma "građanin" u izvještajima bosanskohercegovačkih online medija o mostarskim lokalnim izborima. Istraživanje je obuhvatilo je uzorak od pet

online platformi⁴, kako online izdanja tradicionalnih medija tako i samostalnih internet portala.

Analizirane su online platforme:

- avaz.ba (online izdanje lista „Dnevni avaz“)
- dnevnik.ba (samostalni mostarski online portal)
- n1info.com (online platforma regionalnog TV programa N1)
- balkans.aljazeera.net (online platforma regionalnog TV programa AlJazeera)
- dnevni.ba (online izdanje mostarskog „Dnevnog lista“)

Uzorak online platformi koje su odabrane za istraživanje definisan je prvenstveno specifičnim okvirima javnih komunikacija u Bosni i Hercegovini, koji su usko formatirani političkim ustrojstvom i dominantnim kolektivnim identifikacijama publike na različitim geografskim područjima. Tako je za jednu od platformi odabrano online izdanje Dnevnog avaza, lista čije je sjedište u većinski bošnjačkom dijelu Bosne i Hercegovine i čija je informativna funkcija prvenstveno orijentisana ka političkim pozicijama koje se tiču integrirajućih ili dezintegrirajućih unutrašnjih i vanjskih političkih procesa kod političkih zastupnika bošnjačkih nacionalnih interesa. Dnevnik.ba je samostalni online medij i odabran je kao platforma koja djeluje na prostoru Mostara, a svoju uređivačku politiku definiše spram važećih političkih i međunacionalnih odnosa u specifičnim uslovima organizacije lokalne vlasti u Mostaru. S druge strane, dnevni.ba, kao online izdanje mostarskog Dnevnog lista, u kontekstu istraživanja možemo posmatrati kao pandan sarajevskom Dnevnom avazu, odnosno kao medij koji djeluje u većinski hrvatskom području, a uređivačku politiku usko vezuje za političke pozicije koje hrvatske nacionalne interese artikulišu u skladu sa politikom najbrojnije hrvatske nacionalne stranke u BiH. Za istraživanje su uzeta i dva online izdanja dvaju medija u stranom vlasništvu, AlJazeera i N1, koji na medijskom tržištu Bosne i Hercegovine djeluju u formi licenciranih televizijskih produkcija čija je djelatnost primarno usmjerena kao proizvodnji informativnih sadržaja iz domena političkih odnosa i reformskih procesa u Bosni i Hercegovini.

2. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

Pri istraživanju upotrebe pojma "građanin" u online medijskim izvještajima o mostarskim lokalnim izborima primijenjen je metod analize sadržaja koji je obuhvatio sljedeće kvantitativne i kvalitativne varijable:

⁴ Web stranice su praćene u periodu od 20. do 26. decembra 2020. godine.

- a) Frekvencija upotrebe (ukupan broj izvještaja u kojima je upotrebljena identifikacija "građanin")
- b) Lingvistički kontekst upotrebe (sintagma ili kombinacija pojmova sa kojima je upotrebljen pojam "građanin")
- c) Relacija pojma sa političkim subjektima (upotreba pojma "građanin" u kontekstu odnosa glasača i političkih partija)
- d) Upotreba drugih identifikacija (drugi pojmovi koji mijenjaju identifikaciju građanin, npr. etnička ili vjerska pripadnost)

2.1. Analiza sadržaja

Ovisno o frekvenciji i načinu upotrebe pojma „građanin“ u izvještajima o mostarskim lokalnim izborima, analiza sadržaja ima za cilj da evidentira pristup izvještavanju o odnosu glasača i političkih kandidata u lokalnoj zajednici koja figurira kao specifičan politički prostor etničkih i vjerskih podjela koje determiniraju demokratski, kulturni i ekonomski status zajednice. Imajući u vidu kontekst savremenih demokratskih društava, koji podrazumijeva kvalitativnu promjenu pozicije građanina, analizu medijskih sadržaja u bosanskohercegovačkom političkom okviru neophodno je dovesti u vezu sa (ne)spremnosću medija da promovišu nove komunikacijske parametre, pozicionirajući građanina ispred pripadnika etničke ili vjerske zajednice.

2.2. Kritička analiza diskursa

Kao što je navedeno u obrazloženju metodologije, odnosno raspodjeli kvantitativnih i kvalitativnih varijabli istraživanja, u drugom fokusu analize jeste alternativna identifikacija odnosa glasača i političkih partija, a koja odstupa od preporučene demokratske prakse "građanin – kandidat". U fokusu kritičke analize diskursa jesu potencijalni efekti identifikacija koje odstupaju od demokratskih pretpostavki odnosa građanina prema kandidatima za obavljanje javnih poslova. Ako bosanskohercegovačko društvo posmatramo kao tranzicijsko društvo, odnosno zajednicu duboko pogodenu političkim podjelama, onda svaku aktuelnu identifikaciju koja podržava praksu podjela treba okarakterisati kao retrogradnu činjenicu u (ne)provođenju evropskih demokratskih praksi.

3. HIPOTETIČKI OKVIR ISTRAŽIVANJA

S obzirom na uzorak u kojem su zastupljeni samostalni portali, ali i online izdanja tradicionalnih medija, te činjenicu da su neki od praćenih medija ogranci transnacionalnih medijskih korporacija, hipotetički okvir istraživanja je primarno usmjeren na dva elementa, odnosno identifikacijska parametra – građanski i nacionalni, na osnovu čega je formirana i generalna hipoteza:

Online mediji u Bosni i Hercegovini su u izvještajima o mostarskim lokalnim izborima odnos između glasača i političkih partija uglavnom definisali kroz etničku i vjersku pripadnost.

Iz generalne hipoteze je izvedeno i nekoliko pomoćnih hipoteza:

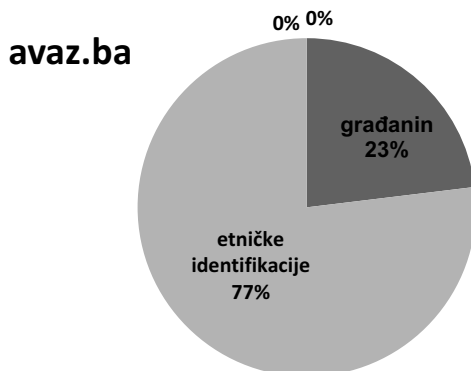
1. Online mediji u Bosni i Hercegovini pojam "građanin" koriste pretežno za prikaz statističkih podataka.
2. Pri izvještavanju o lokalnim izborima u fokusu medijskog interesovanja su primarno rezultati pojedinih političkih partija, a ne programi upravljanja javnim poslovima.
3. Kao izvori informacija za izvještaje o odnosu građana i političkih partija online mediji koriste stavove predstavnika vjerskih zajednica.

4. REZULTATI ISTRAŽIVANJA

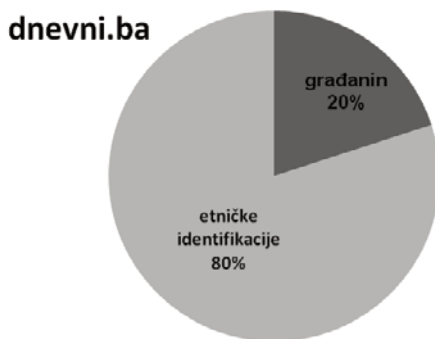
1. avaz.ba (Dnevni avaz)

U periodu od dana održavanja izbora (20.12.) do 26. decembra Avaz je objavio ukupno 13 tekstova vezanih za lokalne izbore u Mostaru. Od 13 objavljenih tekstova u samo tri teksta iskoristio je termin "građanin", i to uglavnom u statističkim pokazateljima (izlaznost birača i anketa o očekivanjima). Termin građanin je upotrebljen u sintagmi "građani Mostara" ili je zamijenjen pojmom „birač“. Od ukupnog broja tekstova, u 10 tekstova su objavljene informacije o etničkim podjelama u Mostaru, o aktuelnim rezultatima pojedinih političkih partija, te o žalbama na izborne nepravilnosti. U dva teksta su objavljeni stavovi međunarodnih diplomata o provođenju izbora u Mostaru.

2. dnevni.ba (*Dnevni list*)

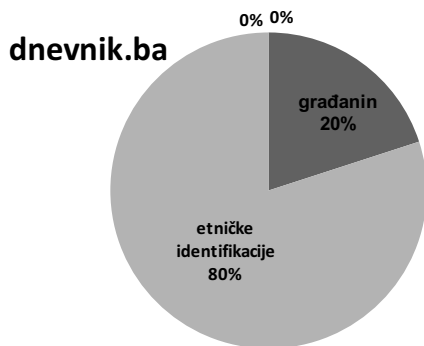
U intervalu od sedam dana od održavanja mostarskih izbora Dnevni list je na online izdanju objavio ukupno pet tekstova vezanih za izbore. Samo u jednom tekstu upotrebljen je termin "građanin", i to u sintagmi "građanska dužnost", kojom jedan od kandidata poziva glasače da izađu na izbore, dok se u istom tekstu koriste i termini građani i građanke Mostara. U jednom tekstu je termin građanin zamijenjen terminima Mostarci i Mostarke, uz napomenu da u Mostaru izbori nisu održani 12 godina. U svim ostalim tekstovima isključivo su predstavljena očekivanja političkih kandidata, kao i preliminarni rezultati pojedinih političkih partija po zatvaranju biračkih mjesta.

3. dnevnik.ba

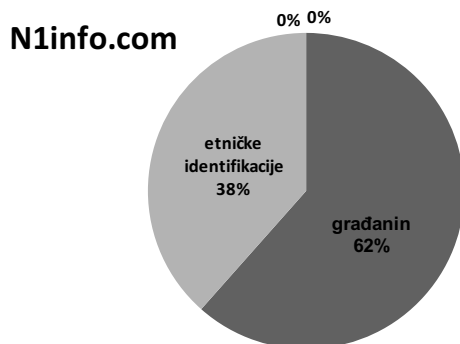
Samostalni portal dnevnik.ba je u periodu od 20. do 26. decembra 2020. objavio ukupno deset tekstova vezanih za mostarske lokalne izbore. U samo dva teksta se koristi termin "građanin", i to u sintagmi "građani Mostara". Međutim, ono što upotrebi termina "građanin" u ova teksta daje značajnu konotaciju jeste činjenica da je riječ o

tekstovima koji prenose stavove dvaju lidera većinskih vjerskih zajednica, koji se primarno obraćaju biračima po vjerskoj i nacionalnoj pripadnosti, a tek sekundarno kao "građanima Mostara". Ovakav kontekst upotrebe termina građanin značajno relativizira sam pojam, i u osnovi ga denotira kao statističku kategoriju, dok se u ukupnom odnosu građana i vršilaca političkih funkcija potencira nacionalna i vjerska pripadnost. U ostalih osam tekstova isključivo su predstavljene rezultati pojedinih političkih partija, očekivanja političkih lidera u postizbornom periodu, te insinacije političkih kandidata o mogućim izbornim nepravilnostima.

4. N1info.com (TV N1)

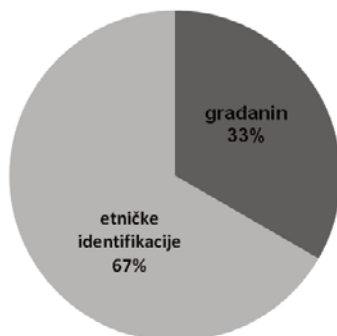
N1info je u analiziranom periodu objavio ukupno 13 tekstova vezanih za lokalne izbore u Mostaru. U osam je upotrebljen termin "građanin", ali isključivo kao statistički parametar u izvještajima o izlaznosti u sintagmi "građani Mostara", ili je zamijenjen terminom "birač". U svim ostalim tekstovima uglavnom su prenesena očekivanja lidera političkih partija, ili su predstavljene preliminarni rezultati kandidata, na ukupnom uzorku Grada Mostara ili po gradskim zonama odnosno biračkim mjestima.

5. balkans.aljazeera.net

Na internet portalu regionalnog kanala AlJazeera objavljeno je ukupno 9 tekstova vezanih za mostarske lokalne izbore. U tri je upotrebljen pojam "građanin", i to kao statistički parametar izlaznosti u sintagmi "građani Mostara", a u istom kontekstu je pojam mijenjan terminima "birač" ili "glasač". U svim ostalim tekstovima su isključivo prikazani rezultati pojedinih političkih partija, aktuelni odnosi vladajućih nacionalnih stranaka, kao i očekivanja političkih lidera u vezi sa izborom gradonačelnika Mostara. U jednom tekstu su izbori predstavljeni metaforom "praznik demokratije", ali su istovremeno potencirani i svi međunacionalni animoziteti koji prate ove izbore u kontekstu odnosa dva većinska naroda raspoređena na dvije obale Mostara, a što se manifestuje i kroz izborni rezultat dvije nacionalne političke partije (SDA i HDZ).

balkans.aljazeera.net

ZAKLJUČAK:

Sve komunikološke analize o uticaju online informacija na demokratske reforme bosanskohercegovačkog političkog sistema moramo posmatrati u kontekstu ukupnog javnog diskursa i aktuelnih političkih zahtjeva koji se postavljaju pred Bosnu i Hercegovinu u procesu pristupanja Europskoj uniji, u prvi plan stavljajući poziciju građanina kao aktivnog učesnika političkog odlučivanja. Također, što je vidljivo i iz rezultata analiziranih online medija, informacija prema publici odašilje i poruku o ukupnom stanju društvenih odnosa, te korisnike informacije stavlja u poziciju da zastupaju jednu od strana (učesnika) političkih procesa.

Kao što je vidljivo iz grafički prikazanih rezultata istraživanja, domaći mediji su ograničeni uglavnom na incidentnu upotrebu pojma građanin u identifikaciji učesnika političkih procesa (cca 20 procenata), što ide u prilog tvrdnji da bosanskohercegova-

čki mediji ne nude prostor za političke identifikacije koje su u skladu sa demokratskim standardima i proklamovanim euro-integracijskim težnjama, već podržavaju ranije formirane kolektivne političke identitete koji istovremeno limitiraju demokratske procese. S druge strane, licencirane produkcije stranih medija donekle odstupaju od prakse domaćih medija, češće upotrebljavajući identifikaciju građanin, što se može posmatrati u kontekstu komunikacijske prakse samih kompanija koje su osnivači navedenih medija ili, s druge strane, kao nastojanje ovih medija da penetriraju u političku zbilju Bosne i Hercegovine i nametnu nove standarde političke kulture.

Međutim, uprkos retrogradnoj komunikacijskih praksi bosanskohercegovačkih online medija, koja neposredno odslikava preovlađujuću političku kulturu, moramo i ovdje istaći važnost online informisanja i njegov potencijalni pozitivan uticaj ukoliko spomenuti mediji počnu mijenjati svoje uređivačke politike:

„Novi mediji i nove informacione tehnologije multiplicirale su važnost informacije, brzinu njenog prenošenja, dostupnost svim zainteresiranim, mogućnost učestvovanja u njenom kreiranju sa različitih mjesta i pozicija, njenu veću provjerljivost, a time i vjerodostojnost.“
(Osmančević 2003: 9)

Zaključke istraživanja nužno je dovesti i u vezu sa promjenom orijentacije publike tradicionalnih medija ka online platformama, a da pritome ista publika nije promijenila preovlađujuće komunikacijske navike usidrene u aktuelnom političkom diskursu kojim dominira nacionalna i vjerska identifikacija. Istini za volju, izgledima za pozitivne promjene u odnosu publike prema medijskim sadržajima ne doprinose ni globalne tendencije pretvaranja *homo communicansa* u *homo consumensa*, u čemu je presudan upravo udio novih informacijskih tehnologija koje su već preuzele glavnu riječ u medijskoj socijalizaciji mladih. (Tolić 2014)

Iako je online informacija brza, sveprisutna, fleksibilna i direktno provjerljiva, ovo istraživanje potvrđuje da online mediji u Bosni i Hercegovini ne koriste digitalni prostor za edukaciju učesnika političkih procesa kroz promovisanje demokratskim društvima primjerenih identifikacijskih pojmova, već istrajavaju na verbalizaciji identitetskih oznaka koje su uspostavili tradicionalni mediji tokom i po završetku ratnih sukoba, a koje je i ustavnom materijom legitimirao Dejtonski sporazum kroz suspektu kategoriju "konstitutivnih naroda".

Iz dobijenih rezultata istraživanja možemo izvesti sljedeće zaključke, koji su istovremeno i potvrde postavljenih hipoteza:

1. Online mediji u Bosni i Hercegovini pojam "građanin" uglavnom koriste u prikazu određenih statističkih parametara društva (migracija, siromaštvo,

prihodi, izlaznost i sl.), dok se odnos građanina i izabranih političkih predstavnika uglavnom prezentira kroz etničku i vjersku pripadnost, odnosno političko zastupanje interesa "konstitutivnih" naroda.

2. Kada govorimo o pristupu online medija lokalnim izborima, evidentno je da se u primarni fokus stavljaju rezultati pojedinih kandidata ili političkih partija, dok se aspekt recipročnog odnosa građana i vršilaca javnih funkcija uglavnom zadržava na statističkim pokazateljima izlaznosti.
3. U kontekstu preporučene transformacije uloge građanina koja podrazumijeva aktivno učešće pojedinca u procesu donošenja političkih odluka, posebno na lokalnom nivou, online mediji su dužni preuzeti edukativnu ulogu, posebno kada je u pitanju odnos građana prema obavezama izabranih zvaničnika u ostvarivanju javnih interesa.

LITERATURA:

1. Habermas, Jürgen (2008), *Eseji o Europi*, Školska knjiga, Zagreb
2. Jurčić, Daniela (2017), "Teorijske postavke o medijima – definicije, funkcije i utjecaj", *Mostariensia* 21, 127-136.
3. Milanja, Cvjetko (2014), "Europski i hrvatski identitet – dva različita i/ili slična identiteta, u: *Kultura, identitet, društvo – europski realiteti*, Zbornik radova I. međunarodnog interdisciplinarnog znanstvenog skupa (Osijek, 20. – 21. Ožujka 2013), Odjel za kulturologiju – Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku / Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Osijek – Zagreb, 108-114.
4. Nakić, Mladen, Petar Dukić (2014), "Uloga građana u savremenom društvu i Europska građanska inicijativa", *Međunarodne studije*, 14(1), 9-20.
5. Osmančević Enes (2003), *Internet, tradicionalna i virtualna javnost*, Magistrat, Sarajevo
6. Peruško, Zrinjka (ur.) (2011), *Uvod u medije*, Naklada Jesenski i Turk, Zagreb
7. Rogić, Ivan (2014), "Modernost i nacionalno sjećanje", u: *Kultura, identitet, društvo – europski realiteti*, Zbornik radova I. međunarodnog interdisciplinarnog znanstvenog skupa (Osijek, 20. – 21. Ožujka 2013), Odjel za kulturologiju – Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku / Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Osijek – Zagreb, 122-152.
8. Schuman, Michael A. (2003), *Nations in transitions: Bosnia and Herzegovina*, Facts on File, New York

9. Splichal, Slavko (2014), "Masovni mediji između javnosti i javne sfere", *Medijska istraživanja*, 20(1), 5-24.
10. Tolić, Mirela (2014), "Društvene mreže i zablude pri oblikovanju *online* identiteta", u: *Kultura, identitet, društvo – europski realiteti*, Zbornik radova I. međunarodnog interdisciplinarnog znanstvenog skupa (Osijek, 20. – 21. Ožujka 2013), Odjel za kulturologiju – Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku / Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Osijek – Zagreb, 384-402.
11. Voćkić-Avdagić, Jelenka (1997), *Razvoj savremenih komunikacijskih procesa i sistema i bosanskohercegovačko društvo i država*, Fakultet političkih nauka, Sarajevo
12. Vreg, France (2007), "Medijske teorije i stvarnost", *Informatologia*, 40(3), 173-179.

Web izvori:

1. <http://hr.wikipedia.org/wiki/Tranzicija>
2. <https://dnevni.ba/>
3. <https://balkans.aljazeera.net/>
4. <https://www.dnevnik.ba/>
5. <https://ba.n1info.com/>
6. <https://avaz.ba/>

USE OF THE TERM "CITIZEN" IN ONLINE MEDIA REPORTS ON MOSTAR'S LOCAL ELECTIONS

Summary:

The specific regulatory framework under which the local elections in Mostar in 2020 were held, and especially the fact that the elections in this city were held after 12 years, puts in the focus of communication research the media treatment of the relationship between citizens and political parties in local communities organized under a mortgage of war ethnic and territorial divisions. Having in mind the influence of online media, both independent and relying on traditional media productions, this paper primarily deals with reporting on the results of local elections in Mostar, questioning the focus of reports in the context of relations between citizens, as a universal political category, and political candidates competing for the management of public affairs at the local level. Also, in additional elements of the research, the paper deals with the analysis of identification of participants in political processes, on the one hand, a citizen, who in the public discourse of Bosnia and Herzegovina is often treated as a member of an ethnic group, and a political party on the other, usually treated in media reports as a representative of national categories, and not as a performer of public affairs concerning the achieved election results.

Keywords: online; media; citizen; public; elections; politics; interests

Adresa autora

Authors' address

Mirza Mehmedović

Univerzitet u Tuzli

Filozofski fakultet

mirza.mehmedovic@untz.ba

